

LA TRANSFORMACIÓ DEL FÒRUM SOCIAL MUNDIAL A CARACAS

ATILIO BORÓN

Buenos Aires, Argentina

Vaig llegir amb molt d'interès la nota que en Luís Hernández Navarro va fer pública sobre el Fòrum Social Mundial de Caracas. La seva mirada, sempre suggeridora, plantejava algunes interpretacions ben polèmiques que, per la seva importància, mereixen que es discuteixin seriosament.

Hernández Navarro assegura que aquest Fòrum es va caracteritzar pel seu "caràcter més marcadament polític-estatal" en comparació amb els anteriors. La conseqüència d'aquest desplaçament va ser que els debats que s'hi van produir es van centrar més "sobre les estratègies de poder, la naturalesa dels governs d'esquerra a Amèrica Llatina, la resistència a l'imperialisme i la integració regional" suposadament en detriment de les "reflexions" sobre la situació dels moviments socials de diferents menes: "feministes, indígenes, ambientalistes, per un software lliure, de comerç just, per una comunicació alternativa, contra el deute extern, per la diversitat sexual o a favor d'una economia popular". L'articulista reconeix, però, que no hi van pas faltar les deliberacions sobre aquests temes, tot i que "el segell específic del fòrum no va pas estar marcat per les seves reivindicacions".

En relació amb això cal dir que aquest desplaçament de l'eix de la discussió, lluny de ser objecte de lamentacions, s'ha de saludar com un canvi summament positiu. Si els moviments reunits a Caracas van començar a discutir temes com ara les estratègies de poder; l'imperialisme i els esquemes d'integració regional; i la naturalesa i paper dels governs d'esquerra a Amèrica Llatina (Cuba, Veneçuela i Bolívia) o del capitulant "centre-esquerra" (cada vegada més inclinada cap al primer terme de l'equació), això suposa una molt bona notícia.

La instal·lació d'aquests temes a l'agenda dels moviments revela una prometença maduració de les forces socials en consonància amb l'evolució experimentada per la conjuntura política llatinoamericana des de la primera edició del FSM, a Porto Alegre, el gener del 2001.

Si en aquell moment el neoliberalisme campava gairebé sense contrapesos - amb l'excepció de Cuba i les incerteses que es tenien davant dels primers moments de la revolució bolívariana - la situació actual és radicalment

diferent. Allò greu hagués estat que encara el 2006 els moviments socials haguessin arribat a Caracas per complaure's en el seu narcisisme explorant les infinites gradacions i matisos que els confereix la seva única identitat, desentenenent-se del tot dels reptes plantejats per la conjuntura nacional, regional i internacional. Això hauria significat, a la pràctica, el certificat de defunció del Fòrum, convertit així en un àmbit merament escolàstic.

Precisament, perquè bona part dels moviments -no pas tots, per cert- van prendre nota del significat històric de la ineludible resistència de Cuba a un bloqueig que gairebé fa mig segle que dura; de les reiterades declaracions d'en Chávez en el sentit que no hi ha solució en el capitalisme i que el futur de les lluites emancipatòries es troba en el socialisme; i de l'esdeveniment epocal simbolitzat pel triomf dels pobles originaris a Bolívia, amb l'Evo Morales al capdavant, és que es van incorporar a la seva agenda aquells temes de caràcter polític-estatal que Hernández Navarro no considera apropiats per discutir en el Fòrum. Passa que aquells moviments i forces socials abans no eren una opció de poder real; ara sí, i un canvi d'aquesta envergadura no podia deixar de reflectir-se en la temàtica discutida en el Fòrum.

Això anterior, naturalment, remet a un debat sobre el futur del FSM: lloc de trobada i intercanvi d'experiències, o espai d'articulació i coordinació -democràtica, plural, respectuosa de les particularitats locals i regionals- de lluites i projecte. O, dit en termes més polítics: com lluitar contra les classes dominants del capitalisme mundial i els seus aliats locals? Com fer-ho contra les seves estructures, institucions i representants que actuen obeint una estratègia flexible, de caràcter internacional però hàbilment adaptada a les circumstàncies i agents locals? És que es podrà derrotar una coalició tan poderosa apel·lant només a l'heroisme i l'abnegació de les resistències locals, prescindint dels avantatges que podrien resultar d'una coordinació mundial igualment flexible de les lluites i de les resistències populars al neoliberalisme?

Per tal que el debat sigui fecund serà indispensable trencar un fals dilema: el que ens obliga a escollir

entre un Woodstock altermundista –un vistósissim i emocionant festival de tots els colors i tots els moviments que es donen cita per celebrar un ritus catàrtic anual- o una mena de Tercera Internacional estalinista que, des d'un nou Vaticà anti-neoliberal, dirigeixi de manera fèrria i inapelable els moviments dels “destacaments nacionals” que lluiten contra la globalització neoliberal i l'imperialisme. Aquesta opció és completament falsa, entre d'altres coses perquè no hi ha cap possibilitat que una “nova internacional” com la que Hernández Navarro veu a les beceroles reuneixi els mínims requisits de viabilitat pràctica.

No es tracta pas, per tant, d'escollir entre una cosa o l'altra, sinó de trobar els camins intermitjos que ens facultin per trencar aquesta falsa disjuntiva. A Lenin li agradava citar Goethe quan deia que “grises són les teories, però verd és l'arbre de la vida”. Convé recordar aquesta frase en moments com aquest, quan se'ns pretén forçar a adoptar un “camí únic”, insanament gris: o Woodstock o el Comintern! La imaginació de les forces i moviments socials conté moltíssims tons de verd que trenquen el lligam amb aquell fals dilema. Per què no s'haurien de coordinar internacionalment les lluites per l'aigua dels maputxes del sud argentí i xilè amb la de les comunitats camperoles de Bolívia i l'Equador, els pobles de la conca amazònica, la que sostenen els camperols africans i la dels grups que a Europa, els EUA i Canadà que s'oposen a la mercantilització d'aquest element vital? Coordinació no vol pas dir subordinació vers un “centre” ni imposició burocràtica d'una “línia” baixada des d'un lloc omnipotent i inapelable. Si la burgesia, com a classe dominant mundial, no actua de manera tan absurda. Per què ho haurien de fer els moviments socials?

Quan es planteja, des de la primera edició del FSM, la necessitat de “globalitzar les lluites i globalitzar la resistència” el resultat lògic és la construcció d'alguna mínima instància d'enllaç i coordinació entre els moviments. En cas contrari, sense aquest esforç organitzatiu, tot s'esgota en el món intranscendent de la retòrica. No hi ha resistència global possible sense estratègia global i sense un cert grau de coordinació entre els diferents fronts de lluita.

Hernández Navarro manifesta la seva preocupació perquè, segons ell, en el Fòrum hi va prevaler la propaganda anti-imperialista ortodoxa per damunt de l'heterodòxia pròpia de les edicions anteriors del FSM. “El pensament d'esquerres dels setanta”, assegura, “ha reascut i s'està menjant altres expressions del pensament crític”. Tampoc van participar en el Fòrum de Caracas, ens diu, “l'abundant nombre d'intel·lectuals

d'esquerra actius” que es van fer presents en els fòrums anteriors, una afirmació que és ben discutible però que no ens porta al fons de la qüestió. Allò important és preguntar-se què té de dolent el renaixement del pensament d'esquerra dels setanta. Que es “mengi” altres expressions del pensament crític? Si se les va poder menjar devia ser perquè no eren tan rigoroses i crítiques com se suposava, o bé perquè els mancava aquesta capacitat per “obrir nous horitzons” emancipatoris com molts van pensar. Per altra banda, si la reinstal·lació de temes com l'Estat, el poder, l'imperialisme i el socialisme són obra de l'esquerra setantista... doncs, enhorabona!, perquè es tracta d'afers que mai no haurien d'haver-se ajornat i que, en fer-ho, van lesionar greument la capacitat dels moviments contestataris per lluitar eficaçment contra els seus enemics.

És cert: en Lula no hi va anar, i l'Evo Morales tampoc. Les raons són ben diferents.

Malgrat la seva absència física, l'Evo i els moviments socials bolivians van estar presents permanentment a Caracas. Era molt improbable que tres dies després d'haver assumit el govern l'Evo hagués tingut un forat per viatjar fins a Caracas per dialogar amb els seus companys de tantes lluites, sobretot si recordem que en aquelles primeres hores va haver de reestructurar la cúpula de l'exèrcit i enfrontar el xantatge de Repsol que, casualment, “va descobrir” precisament en aquell moment que les reserves de gas de Bolívia eren inferiors al que havien previst.

En Lula, per la seva part, difícilment podria aparèixer pel Fòrum després de la decepció generada per la seva infelicitat experiència com a ocupant del Palau de Planalto. La xiulada que va rebre l'any passat a Porto Alegre la sola menció del seu nom encara hagués pogut ser més escandalosa a Caracas.

No era pas més raonable suposar que la premsa opositora a Chávez, compromesa fins a la medul·la amb el colpisme i l'ofensiva orquestrada per la Casa Blanca, anés a cobrir amb objectivitat allò que passés al Fòrum. Encara menys que ho fes El País, agent a sou de la campanya anti-cubana a Europa i pèrfid apòlogista del neoliberalisme. Que la premsa s'hagués dedicat a informar seriosament i exhaustiva del que passava a Caracas, sí que hagués sigut preocupant. Això hauria significat que el Fòrum no inquietava ben gens les classes dominants de l'imperi.

El silenci i menysteniment d'aquesta premsa és un crit que demostra que els moviments altermundialistes s'han convertit en un rival formidable, la presència dels quals convé amagar de la vista dels pobles.